

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Seks komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Seks komedier", i Holberg, Ludvig: *Seks komedier*, udg. af Jens Kr. Andersen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 543.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg14val-shoot-idm139796474330880/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Seks komedier

- anden samt hele den strengt logiske (syllogistiske) udformning er uden sidestykke hos Aristofanes. – *Syllogismo*: lat.: syllogisme (her bøjet i ablativ, fordi (ud)i styrer abl. på lat.), se n.t.s. 119. – *profecto*: lat.: sandelig. – *parole*: fr.: (på mit æres)ord. – *meensvoren*: en, der sværger falsk, løftebryder. – *par exemple*: fr.: for eksempel.
- 272 *Hvo som har taget Penge (...)* *Ergo*: et sådant hvervetrick genfindes i den eng. dramatiker G. Farquhars komedie *The Recruiting Officer* (eng.: *Hvænsøfficeren*) fra 1706, II,3, hvorfra Holberg sandsynligvis har lånt det (jvf. n.t.s. 267). – *Ergo*: lat.: altså, indleder syllogismens (se n.t.s. 119) konklusion. – *Nego Minorem*: lat.: Jeg benægter (syllogismens) undersætning (se n.t.s. 119), altså udsagnet »I har saadant gjort«. – *Et ego probo minorem*: lat.: og jeg beviser undersætningen. – *Distinguendum est inter nummos*: lat.: man må skelne mellem penge. – *Distinguendum (...) accipere*: lat.-gr.: man må skelne mellem at modtage penge slet og ret og i en bestemt hensigt. – *Distinguendum (...) apparentem*: lat.: der må skelnes mellem en sand og en (blot) tilsyneladende kontrakt; et juridisk baseret argument. – *Distinguendum (...) modum rei*: lat.: der må skelnes mellem tingen selv og dens fremtrædelsesform; et erkendelsesteoretisk (metafysisk) argument, sml. n.t.s. 235. – *Mundering*: udrustning (uniform m.v.).
- 273 *distinguendum est inter*: se n.t.s. 272. – *Gewalt!*: nødråb ved overfald. – *lader*: ser ud, klæder. – *sorte Kiol (...)* *en rød*: hhv. studentens og soldatens («standsymbolske») antræk. – *est (...)* *bedre*: tager dig mere fuldkommen ud. – *tilforn*: før. – *Exercerer*: ekscercér (bydemåde tiltaleflertal). – *aa*: uøvet.
- 274 *Værer*: vær (bydemåde tiltaleflertal). – *banke* og *banket*: pryglestraf var alm. i hæren. – *Tæhesten*: et (iser militært) tortur- og strafferedskab, som bestod af en smal planke, anbragt på kant og hvilende på to el. fire ben; delinkventen anbragtes overskrævs herpå. – *staaet paa Pælen*: alm. militær straf, hvor delinkventen, ofte barfodet, anbragtes stående på en tilspidset pæl.
- 275 *Daarlighed*: tåbelighed. – *silde*: sent. – *lade*: opgive, ophøre med. – *Handtering*: (borgerlig) profession, typisk inden for handel el. håndværk.
- 276 *Rixdrl.*: rigsdaler, se n.t.s. 11. – *opimet*: gjort vred. – *Positur*: stilling. – *tractered*: behandlet. – *fortplanter*: forplanter, udbreder. – *Frukt af Studeringer*: løjtnantens betragtninger over studiers nytte falder i alt væsentligt sammen med, hvad Holberg andetsteds i sit forfatterskab i eget navn har fremført om dette emne; særlig tydeligt træder lighederne frem i fortalen til *Natur- og Folkeret* (se n.t.s. 270), *Værker i tolv Bind* (se n.t.s. 148), bd. 1, s. 51–55 og i *Moraliske Tanker* (se n.t.s. 270), 1,5, udg.: Billeskov Jansen (1992 i *Danske Klassikere*, s. 35–42). Prof., dr.phil. Niels Hastrup har henledt udgiverens opmærksom-

hed på en fremmed impuls til lojtnantens/Holbergs ideer i *Ensimus Montanus*: den tyske naturretsfilosof S. Pufendorfs distinktion mellem »logisk sandhed» og »moralisk sandhed», behandlet af Holberg i hans *Natur- og Folket* (udg. som ovenf., s. 146). – *tempereret*: besindig. – *modest*: beskeden. – *kiønde sig selv*: moralbudet »kend dig selv», som Holberg ofte citerer med tilslutning, stammer fra oldtidens Grækenland, hvor det fandtes indskrevet på Apollontemplet i Delfi; som dets ophavsmand har flere filosoffer været udpeget, bl.a. Thales fra Milet (omkr. 500 f.v.t.) og Solon fra Athen (6. årh. f.v.t.). – *Philosophus*: lat.: filosof, videnskabsmand, vismand. – *subtile Distinctioner*: spidsfindige begrebsadskillelser.

- 277 *Lader*: optræder. – *nødde*: udrydde. – *Natte-vægt*: nattevågen. – *Handtering*: se n.t.s. 275. – *estime*: agtelse. – *holder (...) for*: påstår. – *alle lærde (...) rund*: se n.t.s. 238.

- 278 *fornøjet*: tilfreds.

Don Ranudo de Colibrados

- 279 *Don*: sp.: herre, titel til adelsmænd og andre fornemme. – *Ranudo*: navnet klinger sp., men skal læses bagfra: O du nar; en (næppe historisk pålidelig) anekdote, der har været sat i forbindelse med komedien, fortæller om en ambitiøs sp. syngemester hos den musikglade Chr. IV (1588-1648); syngemesteren blev adlet efter eget ønske – men da under dette navn. – *de*: sp.: af. – *Colibrados*: ligesom *Ranudo* hispanisering af et anekdotisk navn; anekdoten blev på da. grund tilknyttet Fr. IV (1699-1730), i hvis regeringstid Holberg af-fattede komedien; kongens hofkok ville adles, hvortil Fr. IV spurgte, om det skulle være under navnet von Kohl und Braten (ty.: af kål og steg). – *Hoffart*: hovmod. – *H.M.*: initialer for Hans Mickelsen, Holbergs pseudonym på skønlitterære skrifter fra 1720'erne.
- 280 *Akteurs*: skuespillere, »rollers». – *Grand d'Espagne*: fr. form af: grande d'España, sp.: grande af Spanien, titel på medlemmer af den sp. højadel, der kun omfattede ca. 112 familier. – *Donna*: doña, sp.: frue, kvindeligt sidestykke til mandstitlen *Don*, se n.t.s. 279. – *Olympia (...) Pedro*: komediens navne er ægte sp., blot ikke altid korrekt stavet. – *las Minas*: navn på sp. adelsfamilie. – *førlicht*: forelsket. – *Ethiopen*: for oldtidens gr. og rom. forfattere stod Æ. som et halv-mystisk område, diffust lokaliseret som det østaf. område syd for Ægypten; på Holbergs tid identificeredes det i alt væsentligt med det kristne Abessinien (Etiopien); indbyggerne var semiter. – *Page*: dreng, der tjener ved et hof eller i et fornemt hus. – *lakaj*: lakaj, tjener. – *Udtolker*: tolk. – *Suite*: følge. – *Province*: provins.